

autor de tretze narracions en què l'amor és l'eix central. També les pàgines de *Joventut* presenten proses vinculades a l'òrbita vitalista i regeneracionista, que en alguns casos serveixen als seus autors per a projectar una mirada social. Pompeu Gener i Frederic Pujulà són els autors més propers a aquest vitalisme d'arrel nietzschiana (el primer amb els diferents lliuraments de *L'Evangeli de la Vida*; el segon, amb col·laboracions assagístiques). O proses que intenten reflectir la realitat (impressions, records, episodis viscuts...); el nom més significatiu és Carme Karr —les trenta-dues narracions que va publicar a *Joventut* carreguen contra la imatge decorativa que tenia la burgesia de la dona—, però no podem oblidar autors com Lluís Via o Carles de Fortuny, amb textos que voregen el sentimentalisme. Igualment, hi va haver espai per una revifada del costumisme a partir de 1905, any que va morir Emili Vilanova: es donaren a conèixer tradicions i costums d'altres territoris del País Catalans (el Rosselló amb Juli Delpont; Mallorca per Joan Rosselló) o de la societat barcelonina, des d'un punt de vista en què l'humor és important (Alexandre Font i les seves «Pàgines festives»). Per últim, *Joventut* també va incloure mostres de literatura fantàstica i especulativa: des de la recepció d'H. G. Wells a textos de creació com els de Manuel Roger de Llúria, Pompeu Gener, Víctor Oliva i Frederic Pujulà (la Biblioteca Joventut li va editar el 1912 la novel·la de ciència-ficció *Homes artificials*).

Conclusió: tot i l'absència d'un índex de noms, tant necessari en treballs d'aquesta mena, *La revista Joventut: literatura, modernitat i eclecticisme*, d'Imma Farré, s'ha de convertir en un estudi de referència, no només sobre una publicació que tenia com a objectiu convertir la cultura catalana en moderna, normal i europea, sinó també sobre la literatura d'inicis del segle passat (la nodrida bibliografia que tanca el volum esdevé, alhora, una recopilació dels millors treballs sobre el modernisme). I ho és tant per la ingent quantitat d'informació nova que conté (lectures detallades de poemes i narracions, recuperació d'autors oblidats o menys tinguts...) com pel seu singular enfocament metodològic (l'agermanament entre creació i crítica).

VILANOVA, Francesc: *Franquisme i cultura*. Destino. Política de Unidad. *La lluita per l'hegemonia intel·lectual a la postguerra catalana (1939-1949)*, Palma: Lleonard Muntaner, 2018.

MANUEL LLANAS

Universitat de Vic - Universitat Central de Catalunya
mllanas@wvic.cat

Abans de res, cal consignar que el present volum és el resultat d'una gran feina, presidida pel desig de documentar escrupolosament, fins als mínims detalls, una rigorosa anàlisi cultural i ideològica, en els seus primers deu anys barcelonins,

d'un setmanari de referència. Francesc Vilanova ha obert *Destino* en canal i hi ha practicat una dissecció minuciosa i detallada, que no deixa res per verdr.

Des de la introducció mateixa —concebuda com unes conclusions—, l'autor traça les línies ideològiques de la revista: els punts de partida, el posicionament respecte al falangisme i al catalanisme anterior a 1939, les pugnes amb el franquisme més intransigent o els esforços, en fi, per oferir un model propi i distintiu, una «proposta franquista catalana», dins la qual el discurs sobre la guerra mundial i els anys subsegüents, revisat al compàs de la marxa dels esdeveniments, pren també un protagonisme destacat. Pertanyen a les pàgines introductòries les síntesis següents:

Va sobreviure [*Destino*] als atacs ferotges dels falangistes [...], a la censura constant i arbitrària de Barcelona i de Madrid, a les amenaces [...] de les màximes autoritats franquistes d'aquells anys [...]; i es va consolidar com el pol periodístic-cultural de referència de la dura i miserable postguerra catalana. Sense fer catalanisme ni liberalisme, la qualitat del producte, l'absoluta manca de competència solvent i la disponibilitat d'un mercat captiu, que no volia llegir la literatura infumable del falangisme o la demagògia descordada de *La Vanguardia Española*, van ajudar, van ser arguments suficients perquè, a partir de 1946, l'editorial i el setmanari es convertissin en l'empresa cultural més activa del país.

.....
Destino es va construir i consolidar en els sis primers anys de la seva existència a Barcelona. Va néixer falangista; es va anar depurant per a situar-se en una mena de regionalisme franquista de mal definir; va ser progermànic, antiliberal, anticomunista i antidemocràtic; i es va situar a la frontera dels anys 1945-1946 amb la lliçó ben apresada: pragmatisme, realisme, localisme historicista i una certa nostàlgia de temps passats (sempre molt ben escollits). Ni liberal, ni catalanista, però tampoc falangista.

Tal trajectòria i tal projecte —que acaba desbancant el del falangisme oficial— es justifiquen i despleguen al llarg de trenta-un capítols, que aborden cronològicament una gran varietat de temes: la desvinculació dels orígens i de la propietat falangistes; l'ardent germanofília i el discurs antisemita dels primers anys quaranta; les investides rebudes pel setmanari per part de les revistes del SEU (*Alerta i Estilo*) i del rotatiu oficial de Falange (*Solidaridad Nacional*), a banda de l'empresonament de Santiago Nadal per un article i de l'atemptat sofert el 18 de juliol de 1944 de la mà d'un escamot falangista; les relacions conflictives amb els governadors civils de Barcelona, sobretot amb Correa Véglison; el documentat retrat ideològic i humà dels responsables més significats, singularment de Santiago Nadal —«l'ideòleg principal de l'«espanyolitat catalana» o la «catalanitat espanyola» a *Destino*» els primers anys (p. 61)—, però també de Manuel Brunet —a la comprensió del qual es dediquen pàgines magnífiques—, Ignacio Agustí, Juan Ramón Masoliver o Guillermo Díaz-Plaja; les acusacions i retrets procedents de l'exili,

que donen peu a analitzar el grau de col·laboracionisme amb la dictadura en el context dels judicis als col·laboracionistes francesos amb l'ocupant nazi; el tomb ideològic forçat per l'evolució i el desenllaç de la guerra mundial; el debat a l'entorn d'unes reflexions que, de l'exili estant, Claudi Ametlla publica sobre la funció del setmanari, seguides de la proposta de tenir en compte el grup impulsor en la desitjable concòrdia futura dels catalans; o l'acollida dispensada per la revista a les visites de Franco a Catalunya el 1947 i el 1949. A tot plegat s'hi afegeixen dues aportacions substancials: els comentaris al propòsit subjacent a la creació del premi de novel·la Eugenio Nadal («sobre les ruïnes del passat cultural català, des de Barcelona es feia el primer pas per construir un nou sistema cultural espanyol manllevant l'experiència catalana: del Premi Crexells al Premi Eugenio Nadal», p. 258); i la ressenya valorativa de les activitats i les novetats editorials del Dia del Llibre (esdevingut «Fiesta del Libro») dels anys 1940 i 1941.

No caldria ni puntualitzar que l'estudi impugna de dret la visió edulcorada del setmanari que, temps a venir, es va esforçar a donar-ne alguns dels seus protagonistes, que, com Josep Vergés, atribuïa a la revista dels anys 40 la defensa d'una política «liberal i catalana» (allò que Josep Pla, més matisadament, en deia l'«adhesió irònica»). L'anàlisi de Vilanova rebut, en suma, «la visió amable i indulgent del setmanari com un niu de liberals (i, fins i tot, de catalanistes clandestins) envoltat de voltors francofalangistes» (p. 200, n. 332). El desmentiment, categòric i incontrovertible, d'un punt de vista tan esbiaixat recolza en cinc pedres angulars d'una gran solidesa: (1) un coneixement precís, falcat en bibliografia pertinent, del context històric i polític internacional del període; (2) un rastreig meticulós en biblioteques i arxius de fons personals (Josep Vergés, Correa Végli-son, Juan Ramón Masoliver, Carles Sentís) i administratius (com ara el Registro de Empresas Periodísticas); (3) la consulta de fonts bibliogràfiques, primàries (com l'edició privada de la monografia sobre la tribu dels Nadal, o les memòries de Perucho i Luján) i secundàries (alguna fins i tot inèdita); (4) la lectura sistemàtica i minuciosa de *Destino*; i (5) la lectura complementària de revistes (aparegudes a Barcelona i a l'exili) i diaris (*Solidaridad Nacional* i *La Vanguardia Española*) del període. (A propòsit d'aquesta darrera aportació, cal posar en relleu, com a mèrit no pas menor de l'autor, l'estoica paciència d'haver-se empassat muntanyes de textos abominables, redactats, a més, amb una retòrica repulsivament espessa. I cal afegir que el volum es llegiria amb molta més fluïdesa si s'hagués procedit a escurçar —o a condensar, o a suprimir— algunes de les citacions, que de tan indigestes arriben a enfarfegar.)

Proveït del bagatge precedent, Francesc Vilanova desplega un gran esforç interpretatiu, no sols d'actituds, punts de vista i evolució ideològica d'una colla de protagonistes de l'etapa examinada, sinó, en especial, de la pugna oberta entre el falangisme oficial i *Destino* per guanyar-se el crèdit i l'audiència majoritaris del públic lector. Una pugna que es manifestava a través de periòdiques i agres polèmiques. En efecte: els falangistes de Catalunya —ressentits per l'evolució d'una revista que havia estat seva i que el 1939 havia passat a mans privades d'una forma

mai no aclarida del tot— «se sentien qüestionats pel seu passat, desarrelat de la tradició catalana, perquè es dubtava (fins i tot es rebutjaven) [d]els seus referents històrics, perquè no acabaven d'imposar el seu cànon cultural, basat en l'«estilo falangista” i la vida heroica (i violenta)» (p. 210).

El volum, que —excepció feta, com he indicat, de moltes de les extenses transcripcions de fragments d'articles— es llegeix molt bé, hauria guanyat encara més amb una correcció un pèl més atenta i acurada de l'original i de les proves i, de més a més, amb una relació final de la bibliografia i de les fonts documentals consultades, informacions ara disseminades en les sis-cents cinquanta-quatre notes a peu de pàgina.

RODOREDA, Mercè: *Teatre*, a cura d'Enric Gallén i Gerard Guerra, Barcelona: Fundació Mercè Rodoreda, Institut d'Estudis Catalans, 2019.

MARIA MORENO I DOMÈNECH

Universitat de Barcelona

maria_moreno@ub.edu

Alguns versos, ratlles o personatges de la literatura sovint travessen els llinars de l'acte de lectura i passen a formar part de l'imaginari cultural col·lectiu. Sens dubte, la Colometa n'és un exemple paradigmàtic. La prosa de Mercè Rodoreda és plena de matisos i té una versatilitat que basteix construccions narratives tan diverses com *Mirall trencat* o *La mort i la primavera*. La seva veu narradora, tan procliu al monòleg dramàtic, sap traçar una mirada incisiva sobre la realitat, comprenent molt encertadament aquest terme en diversos estrats i formes: la realitat social, la psíquica, la psicològica i, fins i tot, l'onírica. Potser és per això que el simbolisme rodoredià és un instrument de precisió a l'hora de dibuixar els contorns tant dels engranatges socials com dels psicològics i, sobretot, d'examinar els vincles que formen. Aquesta indagació focalitzada en la naturalesa de la relació que s'estableix entre jo i societat és subtilment penetrant en l'obra *La senyora Florentina i el seu amor Homer*, l'obra que en el recull que ens ocupa és més ben arranjada.

A part de la celebrada *La senyora Florentina i el seu amor Homer*, aquest volum ofereix algunes peces interessants que ajuden a comprendre el procés creatiu de l'autora. A cura d'Enric Gallén i Gerard Guerra, s'obre amb la peça *Viure al dia*, una d'aquestes obres que forgen el seu sentit en les didascàlies. Es tracta d'una peça particular que, tal com s'indica a l'estudi introductori, és a mig camí entre la peça teatral i el conte dialogat. Rodoreda ens situa en una saleta del pis del carrer Provença el 18 de juliol del 1936, en una escena que funciona per contrast. El mecanisme de la sàtira s'activa subtilment en la conversa banal de senyores que prenen el te. La seva brevetat i la manca de tensió durant el diàleg de les tres se-